

STRATEJİK ÇEVİKLİK İLE İŞLETME PERFORMANSI İLİŞKİSİ: KAVRAMSAL BİR MODEL ÖNERİSİ

Gökhan BULDUM

Doktora Öğrencisi

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
gokhanbuldum@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0187-6608

Prof. Dr. Ali GÖRENER

İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi
agorener@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6000-5143

ÖZ

Dünyadaki belirsizlik ortamı ve artan rekabet nedeniyle işletmelerin, faaliyetlerine devam edebilmek, pazar paylarını korumak ve arttırmak için yeni stratejiler belirleyerek doğru zamanda uygulamaları gerekmektedir. İşletmeler yoğun rekabet ortamında faaliyetlerine devam ederken bir yandan da faaliyetleri neticesinde kar elde etmek, ürün ve hizmetlerini daha kaliteli hale getirmek, personel ve müşteri memnuniyetin sağlamak gibi finansal ve finansal olmayan konularla başa çıkmak zorundadırlar. İşletmelerin varlıklarını sürdürmek ve hedefledikleri noktaya gelebilmek için stratejik olarak çevik olmaları önemlidir. Literatürde, stratejik çevikliğin işletme performansına etkisinde inovasyon yeteneğinin aracı, özümseme kapasitesinin düzenleyicilik rolü olduğuna dair öğeler bulunmaktadır. Yapılan çalışmada önerilen modele ilişkin faktör analizleri gerçekleştirilmiş, model revize edilerek hipotez testlerine hazır hale getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Çeviklik, İşletme Performansı, İnovasyon Yeteneği, Özümseme Kapasitesi.

JEL Kodları: M10, L10, O30

RELATIONSHIP BETWEEN STRATEGIC AGILITY AND BUSINESS PERFORMANCE: A CONCEPTUAL MODEL PROPOSAL

ABSTRACT

Due to the uncertainty environment and increasing competition in the world, businesses need to determine and implement new strategies at the right time in order to continue their activities, to maintain and increase their market shares. While businesses continue their activities in an intensely competitive environment, they have to deal with financial and non-financial issues such as making profit as a result of their activities, improving their products and services, and ensuring personnel and customer satisfaction. It is important for businesses to be strategically agile in order to maintain their existence and reach the point they target. There are elements in the literature that innovation ability plays a mediator role and absorptive capacity has a moderator role in the effect of strategic agility on business performance. In the study, factor analyzes related to the proposed model were carried out, the model was revised and prepared for hypothesis testing.

Keywords: Strategic Agility, Business Performance, Innovation Capability, Absorptive Capacity.

JEL Codes: M10, L10, O30

1. GİRİŞ

Günümüzde işletmelerin, faaliyetlerine devam ederken bir yandan da teknolojik gelişmeler, çevresel belirsizlikler, rakipleri ile mücadele etme, müşteri memnuniyeti, pazar payı gibi pek çok konuda çözüm bulabilmesi için stratejik çeviklik kavramı ön plana çıkmaktadır. Ofoegbu ve Akanbi (2012) işletmelerde stratejik çeviklik oluşturmayı; firmaların karşılaştığı öngörülemeyen değişiklikleri ve riskleri yönetmenin bir yolu olarak ifade etmektedir.

İşletmelerin, sadece rakiplerine, müşterilerine ya da tedarikçilerine yoğunlaşması mükemmel bir ürün/hizmet çıktısı vereceğini garanti etmemektedir. İşletmelerin teknolojik gelişmeleri ve çevresel belirsizlikleri dikkate alması yetmeyecek; çalışan motivasyonu ve memnuniyeti, departmanların koordineli bir şekilde çalışması gibi iç müşteriye yönelik olarak da güçlü adımlar atması gerekecektir. Ivory ve Brooks (2018) stratejik çevikliği kapsamlı bir şekilde ifade ederek; işletmelerin yeni gelişmelerle karşı karşıya kaldığında esnek kalmasını sağlamak için tasarlanmış süreçleri, eylemleri, yapıları, kültürü, nitelikleri, becerileri ve ilişkileri de kapsadığını belirtmiştir.

Pazardaki hızlı değişimlerle birlikte, işletme stratejisini dinamik bir şekilde gözden geçirmeye katkıda bulunan stratejik çeviklik; işletmelerin karmaşık, küresel ve dinamik ortamlarda esnek bir şekilde yanıt vermesine katkı sağlayarak, işletmelerin hem dış hem de iç faaliyetlerine vurgu yapmakta ve işletmelerin faaliyetlerine devam edebilmesi ve varlıklarını sürdürebilmesinde önemli rol oynamaktadır. (Khazanchi vd., 2014; Ahammad vd., 2020).

İşletmeler bir yandan faaliyetlerine devam ederken bir yandan da faaliyetleri sonucunda, karlılık, pazar payı artışı, ciro büyüme oranı ve müşteri memnuniyeti gibi işletme performansı göstergelerini ön plana çıkarmaktadır (Abdallah ve Al-Ghwayeen, 2020). İşletme performansı; geniş anlamda irdelendiğinde, işletmelerin mevcut durumunu, mevcut kaynaklarını organizasyon düzeni içerisinde inceleyerek bilgi verirken, aynı zamanda işletmelerin mevcut durumdaki potansiyel gücünden istifade etme düzeyi ve işletmelerin güçlü-zayıf yönlerini belirlemede yardımcı olmaktadır (Tarım, 2004; Purbey vd., 2007).

Bu çalışmanın ana amacı stratejik çeviklik ve işletme performansı arasındaki ilişkiyi incelemektir. İkincil amaç ise söz konusu bu ilişkideki, inovasyon yeteneği ve özümleme kapasitesinin rolüne ait literatürdeki durumun incelenerek, saha araştırmasına zemin oluşturabilecek bir modelin önerilmesidir.

2. DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN LİTERATÜR İNCELEMESİ

2.1. Stratejik Çeviklik

İşletmelerin; belirsizliklerle başa çıkma ve değişimlere karşı nasıl çözüm ürettiklerine dair yapılan araştırmalar neticesinde; dinamik ve değişen iş ortamını yönetebilmek için yeni çözüm olarak "çeviklik" ortaya çıkmıştır (Sherehiy vd., 2007).

Ekonominin tüm sektörlerinde rekabet halinde olan şirketler için yeni nesil üretim felsefesi olarak ortaya çıkan çeviklik; kuruluşların, belirsiz ve öngörülemeyen iş ortamında başarılı bir şekilde rekabet edebilmesi için organizasyonel yetenekleri geliştirme ve kullanmasıdır (Hooper vd., 2001). Stratejik çeviklik, Roth (1996) tarafından; doğru ürünleri doğru yerde, doğru zamanda, doğru fiyata üretebilme kabiliyeti olarak tanımlanmıştır. Gerald vd. (2020) ise işletmelerin, çevresine ve değişimlere karşı uygun bir şekilde yanıt verebilmek için eğilimi görme ve geleceği

tahmin etme becerisine sahip olması, işletmelerin stratejik çevikliğini tanımladığını belirtmiştir.

2.2. İşletme Performansı

Performans, işletmelerin faaliyetlerinin nasıl yürütüldüğü ve işletmelerin hedeflediği sonuçlara ulaşabilme becerisi olarak ifade edilmektedir (Odonayo ve Enduranca, 2020). İşletme performansı ise; belirli bir zaman sonrasında, işletmenin amaçlarını yerine getirebilme derecesi ya da işletmenin amaçlarının gerçekleştirilmesi adına göstermiş olduğu tüm çabaların değerlendirilmesi olarak ifade edilmektedir (Şanal ve Öztürk, 2019).

İşletmelerin performansı genel olarak sonuçlarla ölçümlenmektedir. Sonuçlar, işletmelerin örgütsel amaç ve hedeflere ulaşmasına yönelik olarak ilerlemeyi ölçen, hedef odaklı veya sonuç yaklaşımı kullanılarak sıklıkla değerlendirilmektedir (Kariv vd., 2009). İşletmeler performanslarını ölçmek için genel olarak finansal ölçümler kullanılmıştır (Kennerley ve Neely, 2002). 1980'li yıllardan itibaren pek çok performans ölçüm sistemi ve yaklaşımı önerilmiştir. Geleneksel performans ölçüm sistemleri, yalnızca finansal ölçümlere odaklanmakta olup işletme performanslarını değerlendirirken yeterli olarak görülmemektedir (Owais ve Kissi, 2020; Elitaş ve Ağca, 2006). Literatüre bakıldığında ise işletme performanslarının ölçülmesi için pek çok ölçüm modeli geliştirildiği görülmektedir. Bu modellerden bazıları; Performans Piramidi (SMART), Performans Ölçüm Matrisi, Balanced Scorecard (Dengeli Performans Kartı), Thor Modeli, Performans Prizmasıdır.

2.3. İnovasyon Yeteneği

İnovasyon, Latin dilinde kök fiil olan "innovare" den türetilmiştir ve "yeni ve değişik bir şey yapmak" anlamına gelmektedir. İnovasyon kavramını 1939 yılında ilk ortaya atan Schumpeter, inovasyonu; yeni üretim tekniklerini kullanmak, hammadde temininde yeni kaynaklar bulmak, faaliyet gösterilen pazara yeni ürünlerin giriş yapabildiğini sağlamak ve yeni bir pazar oluşturmak olarak ifade etmiştir (Açıkgöz ve Günsel, 2014; Sakaryalı, 2014). Bir diğer tanımda ise, işletme müşterilerinin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak için yeni çözümler üretme yeteneği olarak ifade edilmiştir (Grabner vd., 2018).

İnovasyon yeteneği, bir işletmenin müşterileri için üstün değer yaratmasında en hayati yeteneklerden biri olarak gösterilmektedir (Hogan vd., 2011). İşletmelerin yeni bir değer yaratma kapasitesiyle, kaynakları dağıtma konusundaki kritik yeteneği olarak kabul edilen inovasyon yeteneği; işletmelerin mevcut teknolojilerini etkin bir şekilde özümsemek, ustalaşmak, geliştirmek ve yenilerini yaratmak için gereken bilgi ve beceridir (Yusr, 2016).

2.4. Özümseme Kapasitesi

Özümseme kapasitesi ilk olarak Cohen ve Levinthal (1990) tarafından ifade edilmiştir. Yazarlar özümseme kapasitesini; bir firmanın dış bilgilerden yararlanma, dışarıdaki bilgiyi değerlendirme ve kullanma yeteneği olarak ifade etmiştir. İşletme dışındaki kaynaklardan gelen bilgiyi özümseme yeteneği, teknoloji ve inovasyonun başarısında önemli bir role sahiptir. Çünkü dış kaynaklardan aktarılan yeni bilgi kaynakları aracılığıyla farklı düşünmeyi tetiklemektedir (Nemanich vd., 2010).

İşletmelerin kendine ait Ar-Ge fonksiyonu olduğunda özümseme kapasitesi önemli ölçüde artmaktadır (Gray, 2006). Yüksek düzeyde teknolojik fırsatlara sahip ortamlarda faaliyet gösteren işletmeler Ar-Ge'ye yatırım yapmak için daha fazla teşviğe sahip olacaktır. İşletmelerin bu fırsatlardan ne ölçüde yararlanacakları, işletmelerin sahip olduğu bilgi ve kapasiteye bağlı olacaktır. Yalnızca kritik bir bilgi

birikimine sahip olan ve belirli bir özümseme kapasitesine sahip işletmeler teknolojik fırsatlar havuzundan yararlanabilecektir (Nieto ve Quevedo, 2005).

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Stratejik Çeviklik- İşletme Performansı İlişkisi

Tallon ve Pinsonneault (2011) işletmelerde yer alan bilgi teknolojileri ve işletme bölümündeki yöneticilerden veriler elde etmiştir. Amerika'da yer alan 241 adet işletme yöneticisinden elde edilen verilere göre; firmaların, uzun vadede, çeviklik için strateji oluşturmalarının, firma performansı üzerinde önemli etkilerinin olduğunu tespit etmişlerdir. Shin vd. (2015), Koreli KOBİ'lerle yaptıkları çalışmada; 244 adet anket verisine ulaşmıştır. Yapılan araştırma sonuçları, stratejik çevikliğin, işletme performansını etkileyecek itici bir güç olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

Oduayo ve Endurance (2020) Nijerya'daki bankalarda yaptığı çalışmada 60 yöneticiden elde ettiği veriler doğrultusunda, stratejik çevikliğin bankaların performansını önemli ölçüde etkilediği ifade edilmiştir. Kurniawan vd. (2020) ise Endonezya'daki telekomünikasyon teknolojisi sağlayan 150 işletmede yaptığı çalışmada, stratejik çevikliğin, işletme performansı üzerinde olumlu ve doğrudan bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir.

3.2. Stratejik Çeviklik- İnovasyon Yeteneği İlişkisi

Hsu ve Fang (2009) Tavyan'da bulunan ve tasarımla uğraşan işletmelerden 123 adet anket verisi elde ettiği çalışmada; insan sermayesi ve ilişki sermayesinin, stratejik çeviklik faktörlerinden olan organizasyonel öğrenme yeteneği aracılığıyla yeni ürün geliştirme performansını iyileştirdiği sonucuna ulaştırmıştır. Ravichandran (2018) ABD'de yaptığı çalışmada, Fortune 1000'de yer alan 129 işletmenin, bilgi sistemleri yöneticilerinden elde ettiği verileri kullanmıştır. Çalışmanın sonuçları arasında işletmelerin inovasyon yeteneklerinin organizasyonel çeviklik ile pozitif ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Ashrafi vd. (2019) İran'da yaptıkları çalışmada, 154 işletmenin üst düzey yöneticilerinden elde ettiği veriler neticesinde; inovasyon yeteneği ile çeviklik arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

AlTaweel ve Al-Hawary (2021) Ürdün'de bulunan Amman Menkul Kıymetler Borsası'nda faaliyet gösteren şirketlerde çalışan 224 üst düzey yöneticiden topladığı veriler neticesinde; stratejik çevikliğin, işletme performansı ve inovasyon yeteneği üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu, ayrıca inovasyon yeteneğinin, stratejik çeviklik ve işletme performansı arasındaki ilişkinin iyileştirilmesinde aracı rolü olduğunu ifade etmiştir.

3.3. Stratejik Çeviklik- Özümseme Kapasitesi İlişkisi

Tavani vd. (2014) İngiltere'deki imalatçılar üzerine yaptığı çalışmada, 233 adet anket verisinin analiz sonuçlarına göre; özümseme kapasitesi, işletmelerin çeviklik yeteneklerini arttırarak ürün inovasyonunu proaktif bir şekilde olmasını sağlayan, rekabetçi bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Liao vd. (2017) Tayvan'da bulunan finans ve yüksek teknoloji endüstrilerindeki 345 işletmeden veriler elde çalışmanın sonuçları arasında; özümseme kapasitesi ve stratejik çeviklik faktörlerinden olan örgütsel öğrenme ile arasında pozitif ilişki olduğunu tespit etmiştir. Khan vd. (2020) Pakistan'lı 123 üretim firmasında çalışan 519 üst düzey yöneticilerden elde ettiği veriler neticesinde; stratejik çeviklik ile özümseme kapasitesi arasında anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir.

3.4. İnovasyon Yeteneği- İşletme Performansı İlişkisi

Ngo ve O'Cass (2012) Avusturalya'daki imalat ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren 163 üst düzey yöneticiden elde ettiği çalışmanın sonuçları arasında, işletmelerin performanslarını arttırmaları için inovasyon yeteneklerini kullanması gerektiği belirtilmiştir. Ho ve Chang (2015) Tayvan'daki lojistik hizmetleri sektöründe faaliyet gösteren işletmelere yönelik olarak yaptığı çalışmada 251 adet kullanılabilir veri elde etmiştir. Çalışmada, inovasyon yeteneğinin kurumsal performansa olumlu etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Taneo vd. (2017) Endonezya'da gıda sektöründe faaliyet gösteren 65 KOBİ'den veriler elde ettiği çalışma sonucunda; inovasyon yeteneklerinin KOBİ'lerin rekabet stratejilerini geliştirerek, işletmelerin performansına etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Saunila (2017) Finlandiya'da bulunan, 311 adet işletmeden elde ettiği verilere göre; inovasyon yeteneği ve işletme performansı arasında anlamlı ve pozitif ilişki olduğu belirtilmiştir.

3.5. Özümseme Kapasitesi- İşletme Performansı İlişkisi

Kostopoulos vd. (2011) 461 Yunan işletmesinden elde ettiği veriler neticesinde; üstün yenilik ve finansal performans elde etmenin bir yolu olarak özümseme kapasitesinin etkili olduğu yer almaktadır.

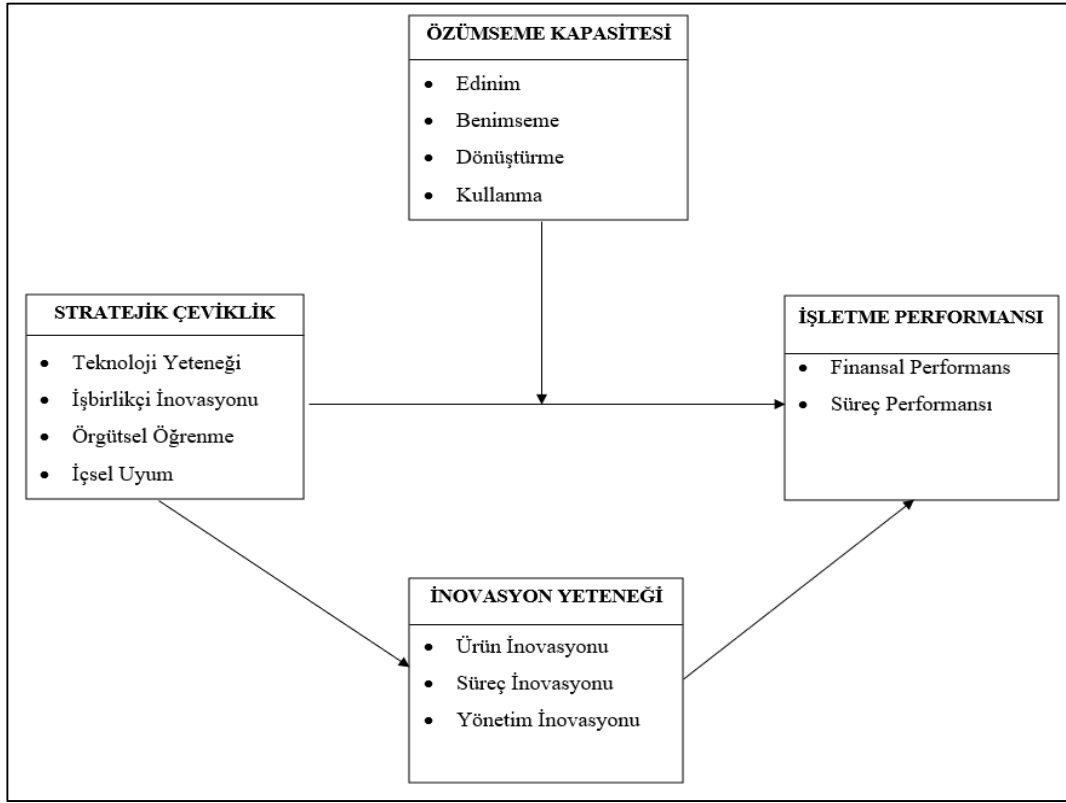
Tzokas vd. (2015) Güney Kore'de 158 işletmeden 316 adet anket verisi elde etmiş ve analizler sonucunda; işletmelerin özümseme kapasitesi ile birlikte, yeni ürün geliştirme, pazar payı ve karlılık açısından daha iyi performansa ulaştığı sonucuna ulaşmıştır. Geylan ve Baraz (2017) yaptıkları araştırmada; Eskişehir Sanayi Odası'na kayıtlı çeşitli sektörlerinden oluşan 598 adet kullanılabilir anket verisine ulaşmıştır. Çalışmanın sonuçları arasında; özümseme kapasitesi en çok işletme performansının finansal boyutunu etkilerken, ticari ve operasyonel performansı da etkilediği gözlemlenmiştir. Liu vd. (2018) Çin'de yapılan araştırmada, imalat endüstrisindeki 278 adet işletmeden toplanan veriler neticesinde; özümseme kapasitesinin iş performansı üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

4. ARAŞTIRMA VERİLERİ, YÖNTEM VE BULGULAR

4.1. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Araştırmada stratejik çevikliğin işletme performansına etkisinde, inovasyon yeteneğinin aracılık rolü ve özümseme kapasitesinin düzenleyici rolü irdelenmiştir. Bu kapsamda önerilen araştırma modeli Şekil 1'de gösterilmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkeni stratejik çeviklik, bağımlı değişkeni işletme performansı, aracı değişkeni inovasyon yeteneği ve düzenleyici değişkeni ise özümseme kapasitesidir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Kavramlar arası ilişkiler doğrultusunda oluşturulan hipotezler aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

H₁: Teknoloji Yeteneği (H_{1a}), İşbirlikçi İnovasyon (H_{1b}), Örgütsel Öğrenme (H_{1c}), İçsel Uyum (H_{1d}) ile Finansal Performans arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₂: Teknoloji Yeteneği (H_{2a}), İşbirlikçi İnovasyon (H_{2b}), Örgütsel Öğrenme (H_{2c}), İçsel Uyum (H_{2d}) ile Süreç Performansı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₃: Stratejik Çeviklik ile Ürün İnovasyonu (H_{3a}), Süreç İnovasyonu (H_{3b}) ve Yönetim İnovasyonu (H_{3c}) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₄: Ürün İnovasyonu (H_{4a}), Süreç İnovasyonu (H_{4b}) ve Yönetim İnovasyonu (H_{4c}) ile Finansal Performans arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₅: Ürün İnovasyonu (H_{5a}), Süreç İnovasyonu (H_{5b}) ve Yönetim İnovasyonu (H_{5c}) ile Süreç Performansı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₆: Stratejik Çeviklik ile Finansal Performans arasındaki ilişkide; Ürün İnovasyonu (H_{6a}), Süreç İnovasyonu (H_{6b}) ve Yönetim İnovasyonu (H_{6c})'nun aracılık rolü vardır.

H₇: Stratejik Çeviklik ile Süreç Performans arasındaki ilişkide; Ürün İnovasyonu (H_{7a}), Süreç İnovasyonu (H_{7b}) ve Yönetim İnovasyonu (H_{7c})'nun aracılık rolü vardır.

H₈: Stratejik Çeviklik ile Finansal Performans arasındaki ilişkide; Edinim (H_{8a}), Benimseme (H_{8b}), Dönüştürme (H_{8c}) ve Kullanmanın (H_{8d}) düzenleyici rolü vardır.

H_9 : Stratejik Çeviklik ile Süreç Performansı arasındaki ilişkide; Edinim (H_{9a}), Benimseme(H_{9b}), Dönüştürme (H_{9c}) ve Kullanmanın (H_{9d}) düzenleyici rolü vardır.

Çalışmada kullanılan ölçeklere ilişkin daha önce yapılan araştırmalardan izin alınarak atıf yapılmıştır. Ölçeklere ait kaynaklar ve faktörler şu şekildedir: Uğurlu vd. (2019) “stratejik çeviklik” ölçeğini Shin vd. (2015) çalışmasından uyarlamıştır. Çağlayan vd. (2019) “işletme performansı” ölçeğini İlkay ve Aslan (2012) ve Küçük ve Kocaman (2014) tarafından yapılan çalışmalarından elde etmiştir. Sayın (2019), inovasyon yeteneği ölçeğini Liao vd. (2006)’dan, Yılmaz (2013) özümseme kapasitesi ölçeğini Flatten vd. (2011) yaptığı çalışmadan uyarlamıştır.

4.2. Ana Kütle, Örneklem ve Veri Toplama Süreci

Çalışma evreni, İstanbul ili içerisinde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli firmalar kapsamında gerçekleştirilmiştir. Her işletmeden sorulara cevap verebilecek yönetsel pozisyonda olan katılımcılar seçilerek farklı işletmeler tarafından doldurulan 425 adet ankete ulaşılmıştır. Elde edilen anketlerden yapılan inceleme akabinde cevaplanmayan soruları olan 17 adet anketin çıkartılarak 408 adet anket ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yararlanılacak olan anketlerin güvenilirliğini ölçmede, en fazla kullanılan yöntemlerden biri olarak “Cronbach’s Alpha” katsayısı hesaplanarak iç tutarlılık analizi, ölçekleri oluşturan değişkenlerin faktör yapısını belirlemek ve bu değişkenlerin hangi faktörler altında toplandığını tespit etmek amacıyla Keşfedici Faktör Analizi (KFA), veri setine faktör analizinin uygulanabilirliğinin test edilmesi için Kaiser-Meyer-Olkin’in (KMO) “Örnekleme Yeterliliğinin Ölçümü Testi” ve Barlett’in “Küresellik Testi” (BKT), KFA sonucuna göre elde edilecek faktör yapılarını doğrulamak amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır.

4.3. Veri Analizi

Araştırmanın bu bölümünde kullanılabilir 408 adet anketin veri analizi ve araştırma modeline göre karar verilen hipotezlerin test sonuçları ifade edilmiştir. Araştırma modelinin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Verilerin analizlerinde SPSS ve AMOS istatistik programları kullanılmıştır.

4.3.1. Ölçeklerin Güvenirliliğinin İncelenmesi

Ölçeklerin Cronbach’s alpha güvenilirlik katsayıları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 1. Stratejik Çeviklik Ölçeğinin Cronbach’s Alpha Güvenirlik Katsayısı

Faktörler	Cronbach’s Alpha	Madde Sayısı
Örgütsel Uyum	0,923	3
Teknoloji Yeteneği	0,822	9
Toplam	0,923	12

Stratejik çeviklik ölçeğinde 13 madde ile analiz yapılmıştır. 4 faktörden oluşan stratejik çeviklik ölçeğinde bir sonraki aşamada yapılan analizlerle, bu ölçekten çıkartılan 1 madde sonucunda, 12 madde ile 2 faktör olarak güvenilirlik geçerlik analizi yapılmıştır. Tablo 1’de yer alan Cronbach’s Alpha güvenilirlik testi neticesinde, güvenilirlik katsayısı 0,923 olup, ölçek mükemmel seviyede ve yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir.

Tablo 2. İşletme Performansı Ölçeğinin Cronbach's Alpha Güvenirlik Katsayısı

Faktörler	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Finansal Performans	0,864	6
Süreç Performansı	0,828	6
Toplam	0,883	12

Tablo 2'de de görüleceği üzere işletme performansı ölçeğinde yer alan 2 faktör ve 12 maddenin toplam 0,883 güvenirlilik katsayısı bulunmakta olup, ölçek iyi seviyede ve yüksek güvenirlilik düzeyine sahiptir.

Tablo 3. İnovasyon Yeteneği Ölçeğinin Cronbach's Alpha Güvenirlik Katsayısı

Faktörler	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Yönetim ve Süreç İnovasyonu	0,909	9
Ürün İnovasyonu	0,871	6
Toplam	0,925	12

İnovasyon yeteneği ölçeği 18 madde ve 3 faktörden oluşmaktadır. Bir sonraki bölümde yapılan analizler neticesinde ölçekten çıkarılan 3 madde ile birlikte İnovasyon Yeteneği ölçeğinin son hali; 2 faktör ve 15 maddeden oluşmaktadır. Tablo 3'e göre inovasyon yeteneği ölçeğinde yer alan 2 faktör ve 15 maddenin toplam 0,925 güvenirlilik katsayısı bulunmakta olup, mükemmel seviyede ve yüksek güvenirlilik düzeyine sahiptir.

Tablo 4. Özümseme Kapasitesi Ölçeğinin Cronbach's Alpha Güvenirlik Katsayısı

Faktör	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Özümseme Kapasitesi	0,927	13

Özümseme kapasitesi ölçeği 13 madde ve 4 faktörden oluşmaktadır. Bir sonraki bölümde yapılan analizler neticesinde ölçeğin faktör sayısı 1'e düşmüştür. Tablo 4'e göre özümseme kapasitesi faktörün 0,927 güvenirlilik katsayısı bulunmakta olup, mükemmel seviyede güvenirlilik düzeyine sahiptir.

4.3.2. Faktör Analizi

Faktör analizi; çok sayıda güçlü ilişkiye sahip olan değişkeni, belirli sayıdaki gruplara ayırarak, yeni değişkenlere dönüştüren bir analiz türü olarak ifade edilmiştir (Gürbüz ve Şahin, 2016). Ölçeklerin ne şekilde faktörel bir yapı oluşturduğu ve maddelerin hangi faktörlere nasıl değerlerle yüklendiğini belirlemek adına KFA yapılmıştır. Faktör analizi sonucuna göre, ölçek maddelerinin Temel Bileşenler Analizine dahil edilmesi için söz konusu değerlerin 0,400 ve üstünde olması beklenmektedir (Mercimek ve Pektaş, 2013). Daha sonrasında maddelerin faktör yükleri incelenmiş ve herhangi bir faktöre 0,500 değerinden düşük faktör yükü ile giren maddeler ölçek dışında bırakılmıştır (Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008).

Ölçeklerin geçerliliğinin tespit edilmesi amacıyla SPSS aracılığıyla KFA yapılmıştır. Verilerin, keşfedici faktör analizini yapmaya uygun olup olmadığını ölçmek için KMO ve BKT testleri yapılmıştır. KMO testi sonucunda bulunan değer 0,50'nin

altında ise kabul edilemez, 0,50 zayıf, 0,60 orta, 0,70 iyi, 0,80 çok iyi ve 0,90 mükemmel olarak ifade edilmektedir. BKT ise p değerinin 0.05 ($p < 0.05$)'den küçük olması, veri setinin faktör analizi yapılması için uygun olduğunu göstermektedir (Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008).

DFA ise belirlenen faktörler arasındaki ilişkinin düzeyi, hangi değişkenlerin hangi faktörlerle ilişkisinin olduğunu, faktörlerin birbirinden bağımsız olup olmadığını ve faktörlerin modeli açıklamada yeterli olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır (Erkorkmaz vd., 2013).

Değişkenlerin KMO ve BKT Testi sonuçları aşağıda ifade edilmiştir:

Tablo 5. Ölçeklere Ait KMO ve BKT Sonuçları

	Test		Sonuçlar	
	Stratejik Çeviklik	Kaiser-Meyer-Olkin		0,922
Bartlett Küresellik Testi		Ki-Kare	2884,352	
		Sd.	66	
		p	0	
İşletme Performansı	Test		Sonuçlar	
	Kaiser-Meyer-Olkin		0,873	
	Bartlett Küresellik Testi	Ki-Kare	2170,044	
		Sd.	66	
p		0		
İnovasyon Yeteneği	Test		Sonuçlar	
	Kaiser-Meyer-Olkin		0,932	
	Bartlett Küresellik Testi	Ki-Kare	3469,829	
		Sd.	105	
p		0		
Özümleme Kapasitesi	Test		Sonuçlar	
	Kaiser-Meyer-Olkin		0,929	
	Bartlett Küresellik Testi	Ki-Kare	3073,665	
		Sd.	78	
p		0		

Analizler sonucunda Tablo 5'deki bulgular neticesinde ölçeklerin KMO değeri 0,500'den büyük, BKT sonuçları $p < 0,01$ olduğu için, ölçek maddelerinin faktörel yapıda değerlendirilmeye uygunluk gösterecek seviyede ilişki gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 6. Stratejik Çeviklik Ölçeğine İlişkin KFA Sonuçları

Madde	Örgütsel Uyum	Teknoloji Yeteneği	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
TY2		0,865		
TY3		0,795	43,804	0,811
TY1		0,781		
OO2	0,808			
ICSEL1	0,79			
OO1	0,782			
OO3	0,774			
OO4	0,77		20,836	0,923
ICSEL2	0,742			
ISB2	0,74			
ISB3	0,688			
ICSEL3	0,652			
Toplam			64,64	0,923

Tekrarlanan analizler neticesinde Tablo 6'da görüleceği üzere; İşbirlikçi İnovasyon, Örgütsel Öğrenme ve İçsel Uyum faktörlerini ölçen maddeler Örgütsel Uyum faktörü altında toplanırken, Teknoloji Yeteneği faktörünü ölçen maddeler Teknoloji Yeteneği faktörü altında toplanmıştır. İşbirlikçi İnovasyon, Örgütsel Öğrenme ve İçsel Uyum faktörlerini ölçen maddeleri inceledikten sonra maddelerin içeriklerinden yola çıkarak örgütsel uyum adı altında bir faktör oluşturulmuştur. Araştırma modelinde yer alan iki faktörden, örgütsel uyum toplam varyansın %20,836'sını, Teknoloji Yeteneği %43,804' ünü açıklamaktadır. Bununla birlikte toplam varyans %64,640 olmuştur.

Keşfedici faktör analizi sonucunda, Tablo 7'de de belirtildiği gibi stratejik çeviklik değişkeninin uyum iyiliği değerlerine bakıldığında tüm değerlerin kabul sınırlarında olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Stratejik Çeviklik Ölçeğine Ait DFA Sonuçları

Ölçüm	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Ulaştığı Sonuç	Modelin Başarı Düzeyi
χ^2/df	$0 < X^2/sd < 2$	$2 < X^2/sd < 5$	3,344	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	$RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,10$	0,076	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	$0,95 \leq NFI < 1$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	0,942	Kabul Edilebilir Uyum

NNFI (TLI)	$TLI \geq 0,95$	$0,95 \geq TLI \geq 0,90$	$0,946$	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	$CFI \geq 0,95$	$0,95 \geq CFI \geq 0,90$	$0,958$	İyi Uyum
SRMR	$0,05 \geq SRMR \geq 0$	$0,10 \geq SRMR \geq 0,05$	$0,0383$	İyi Uyum

Tablo 8. İşletme Performansına İlişkin KFA Sonuçları

Madde	Finansal Performans	Süreç Performansı	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
FP2	0,848			
FP3	0,794			
FP1	0,742		30,138	0,864
FP4	0,718			
FP5	0,713			
FP6	0,603			
SP3		0,791		
SP2		0,789		
SP4		0,696	27,565	0,828
SP5		0,693		
SP1		0,682		
SP6		0,534		
Toplam			57,703	0,883

Yapılan analizde Tablo 8'de görüleceği üzere, finansal performansı ölçen maddeler finansal performans faktöründe yer alırken, süreç performansını ölçen maddeler süreç performansı faktörü altında toplanmıştır.

Araştırma modelinde yer alan iki faktörden, Finansal Performans toplam varyansın %30,138' ini, Süreç Performansı %27,565' ini açıklamaktadır. Bununla birlikte toplam varyans %57,703'dür.

İşletme performansı ölçeğine ait DFA sonuçları Tablo 9'da ifade edilmiştir.

Tablo 9. İşletme Performansı Ölçeğine İlişkin DFA

Ölçüm	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Ulaştığı Sonuç	Modelin Başarı Düzeyi
χ^2/df	$0 < X^2/sd < 2$	$2 < X^2/sd < 5$	4,148	Kabul Edilebilir Uyum

RMSEA	$RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,10$	$0,088$	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	$0,95 \leq NFI < 1$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	$0,904$	Kabul Edilebilir Uyum
NNFI (TLI)	$TLI \geq 0,95$	$0,95 \geq TLI \geq 0,90$	$0,902$	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	$CFI \geq 0,95$	$0,95 \geq CFI \geq 0,90$	$0,925$	Kabul Edilebilir Uyum
SRMR	$0,05 \geq SRMR \geq 0$	$0,10 \geq SRMR \geq 0,05$	$0,0587$	Kabul Edilebilir Uyum

Ölçeğe ait RMSEA ve X^2/sd uyum indeksleri ilk aşamada istenilen düzeyde çıkmadığından dolayı IP2-IP3 ve IP4-IP5 maddeleri arasında modifikasyon yapılmıştır. Yapılan DFA analizi sonucunda, uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum aralıklarında olduğu belirlenmiştir.

İnovasyon yeteneğinin üç faktörüne yönelik KFA sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. İnovasyon Yeteneğine İlişkin KFA Sonuçları

Madde	Yönetim Süreç İnovasyonu	ve Ürün İnovasyonu	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
YONET3	0,803			
YONET5	0,786			
YONET6	0,785			
YONET7	0,784			
YONET4	0,742		33,419	0,909
YONET2	0,707			
SUREC2	0,598			
SUREC1	0,585			
SUREC3	0,556			
URUN4		0,821		
URUN5		0,769		
URUN3		0,752		
URUN2		0,71	26,466	0,871
URUN1		0,696		
URUN6		0,626		
Toplam			59,884	0,925

Tekrarlanan analizler sonucunda, maddelerin yüklendikleri faktörlerle olan ilişkisine bakılarak, faktörü yükünün de 0,500'ün altında kalmayacak şekilde pek çok kez keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Analizler neticesinde yönetim inovasyonu ve süreç inovasyonu faktörleri birleşmiş ve bu iki faktörün birleşimine yönetim ve süreç inovasyonu adı verilmiştir.

Araştırma modelini oluşturan Yönetim ve Süreç İnovasyonu modelin %33,419, Ürün İnovasyonu toplam modelin %26,466'sını ve her iki faktör toplam varyansın %59,884'ünü açıklamaktadır.

Tablo 11. İnovasyon Yeteneği Ölçeğine İlişkin DFA

Ölçüm	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Ulaştığı Sonuç	Modelin Başarı Düzeyi
χ^2/df	$0 < X^2/sd < 2$	$2 < X^2/sd < 5$	4,213	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	$RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,10$	0,089	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	$0,95 \leq NFI < 1$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	0,896	Kabul Edilebilir Uyum
NNFI (TLI)	$TLI \geq 0,95$	$0,95 \geq TLI \geq 0,90$	0,901	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	$CFI \geq 0,95$	$0,95 \geq CFI \geq 0,90$	0,918	Kabul Edilebilir Uyum
SRMR	$0,05 \geq SRMR \geq 0$	$0,10 \geq SRMR \geq 0,05$	0,0579	Kabul Edilebilir Uyum

Tablo 11'de inovasyon yeteneği ölçeğine ait uyum indeksleri incelenirken uyum indeksleri kabul edilebilir sınırlarda olmadığı için SUREC2-SUREC3 ve YONET5-YONET6 maddeleri arasında modifikasyon yapılmıştır. Yapılan DFA analizi sonucunda uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum aralıklarında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 12. Özümseme Kapasitesine İlişkin KFA Sonuçları

Madde	Özümseme Kapasitesi	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
DON1	0,807		
BEN1	0,806		
BEN4	0,784	53,735	0,927
DON2	0,777		
BEN2	0,763		

BEN3	0,756
EDI2	0,749
KUL3	0,725
KUL2	0,721
KUL1	0,691
EDI3	0,671
EDI1	0,658
DON3	0,587

Tablo 12’de de görüleceği üzere katılımcılar edinim, benimseme, dönüştürme ve kullanma faktörlerini tek bir faktör gibi düşündükleri için tüm maddeler bir faktör altında toplanmıştır. Bu sebeple tek faktöre özümseme kapasitesi adı verilmiştir. Araştırma modelinde yer alan özümseme kapasitesi tek faktör olup varyansı %53,735’dir. Özümseme kapasitesine ait DFA sonuçları Tablo 13’te ifade edilmiştir.

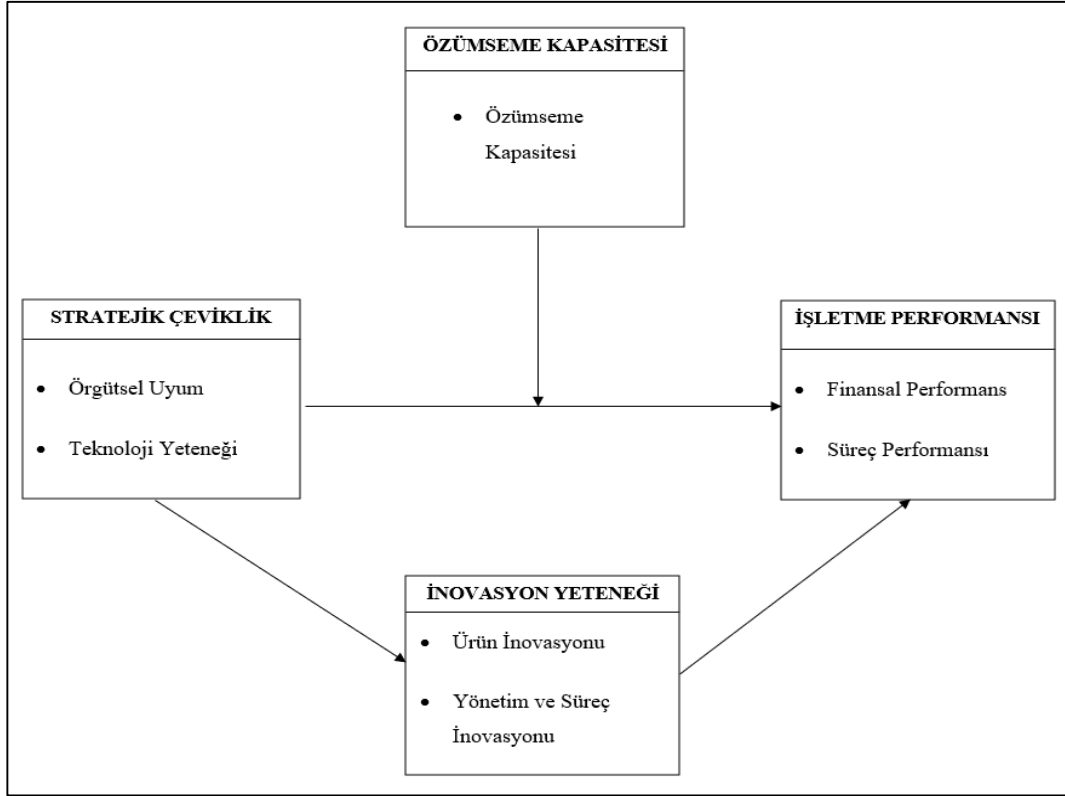
Tablo 13. Özümseme Kapasitesi Ölçeğine Ait DFA Sonuçları

Ölçüm	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Ulaştığı Sonuç	Modelin Başarı Düzeyi
χ^2/df	$0 < X^2/sd < 2$	$2 < X^2/sd < 5$	3,421	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	RMSEA $\leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,10$	0,077	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	$0,95 \leq NFI < 1$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	0,931	Kabul Edilebilir Uyum
NNFI (TLI)	$TLI \geq 0,95$	$0,95 \geq TLI \geq 0,90$	0,938	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	$CFI \geq 0,95$	$0,95 \geq CFI \geq 0,90$	0,95	Kabul Edilebilir Uyum
SRMR	$0,05 \geq SRMR \geq 0$	$0,10 \geq SRMR \geq 0,05$	0,0401	İyi Uyum

Özümseme kapasitesi ölçeğine ait RMSEA ve X^2/sd uyum indeksleri ilk aşamada istenilen düzeyde çıkmadığından dolayı OK1-OK2 ve OK12-OK13 maddeleri arasında modifikasyon yapılmıştır. Yapılan DFA analizi sonucunda, uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum aralıklarında olduğu belirlenmiştir.

5. KAVRAMSAL MODEL ÖNERİSİ

Araştırmada stratejik çevikliğin işletme performansına etkisinde, inovasyon yeteneğinin aracılık rolü ve özümseme kapasitesinin düzenleyici rolü irdelenmiştir. Bu kapsamda önerilen son araştırma modeli Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Faktör Analizi Sonucu Revize Edilmiş Model

Araştırmanın bağımsız değişkeni stratejik çeviklik, bağımlı değişkeni işletme performansı, aracı değişkeni inovasyon yeteneği ve düzenleyici değişkeni ise özümseme kapasitesidir. Yapılan analizler sonucunda; değişkenlerin faktör sayıları ve isimleri değişmiştir. Faktör analizi sonucunda oluşan nihai model, Şekil 2’de ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra revize edilmiş hipotezler de şu şekildedir:

H₁: Örgütsel Uyum (H_{1a}), Teknoloji Yeteneği (H_{1b}) ile Finansal Performans arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₂: Örgütsel Uyum (H_{2a}), Teknoloji Yeteneği (H_{2b}), ile Süreç Performansı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₃: Stratejik Çeviklik ile Ürün İnovasyonu (H_{3a}), Yönetim ve Süreç İnovasyonu (H_{3b}) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₄: Ürün İnovasyonu (H_{4a}) ve Yönetim ve Süreç İnovasyonu (H_{4b}) ile Finansal Performans arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₅: Ürün İnovasyonu (H_{5a}) ve Yönetim ve Süreç İnovasyonu (H_{5b}) ile Süreç Performansı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

H₆: Stratejik Çeviklik ile Finansal Performans arasındaki ilişkide; Ürün İnovasyonu (H_{6a}) ve Yönetim ve Süreç İnovasyonu (H_{6b})’nun aracılık rolü vardır.

H₇: Stratejik Çeviklik ile Süreç Performans arasındaki ilişkide; Ürün İnovasyonu (H_{7a}) ve Yönetim ve Süreç İnovasyonu (H_{7b})’nun aracılık rolü vardır.

H₈: Stratejik Çeviklik ile Finansal Performans arasındaki ilişkide; Özümseme Kapasitesinin (H_{8a}) düzenleyici rolü vardır.

H₉: Stratejik Çeviklik ile Süreç Performansı arasındaki ilişkide; Özümseme Kapasitesinin düzenleyici rolü vardır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çeşitli nedenler sonucu oluşan belirsizlik ortamı içerisinde, işletmelerin ortak amacı faaliyetleri neticesinde hedefledikleri gelire ulaşmaktır. İşletmeler belirledikleri amaca uygun olarak faaliyetlerine devam ederken, bir yandan da hedeflerine ne ölçüde ulaştıklarını bilmeleri önem taşımaktadır. Bu kapsamda işletme performansı gündemde kalmaya devam eden bir konu olarak yerini korumaktadır.

İşletmeler faaliyetlerine devam edebilmek ve gelişebilmek adına; ciro, pazar payı, karlılık, marka bilinirliği gibi birden fazla alanda mücadele ederken stratejik çeviklik ve stratejik çevikliği oluşturan faktörleri ön plana çıkardıklarında hedefledikleri noktaya ulaşabilmek adına rakiplerine göre avantajlı konumda olacaklardır. Aynı zamanda işletmelerin inovasyon yetenekleri de rekabet ortamında kilit bir roledir. İşletmelerin, teknolojiyi yakından takip ederek, yeni ürün tasarımı, mevcut ürünlerini geliştirme ve süreç iyileştirmesi gibi konular son derece önem arz eden ve performanslarını arttıracak unsurlar olarak görülmektedir. İşletmeler açısından özümseme kapasitesi ise dışarıdan bilgileri temini ve bu bilgilerin kullanılması açısından önemlidir.

Önerilen araştırma modelinde, stratejik çevikliğin işletme performansı üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Belirli bir örnek grubu çerçevesinde elde edilen verilere faktör analizleri yapılarak araştırmaya uygun bir tasarım elde edilmiştir. Ayrıca inovasyon yeteneğinin aracı rolü ve özümseme kapasitesinin düzenleyicilik rolü ile ilgili literatür çalışması sonuçları paylaşılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki aşamasında uygulamaya geçilerek hipotezler test edilebilir. Sektörlere göre farklılık analizleri gerçekleştirilebilir. Ayrıca araştırma derinleştirilerek liderlik türlerinin ve örgüt yapılarının değişkenler üzerindeki etkileri incelenebilir.

KAYNAKÇA

Abdallah, A. B. ve Al-Ghwayeen, W. S. (2020). Green Supply Chain Management and Business Performance: the Mediating Roles of Environmental and Operational Performances. *Business Process Management Journal*, 26(2), 489-512.

Açıkgöz, A. ve Günsel, A. (2014). Yeni Ürün Geliştirme Projelerinde Yönlendirici Yönetim Anlayışı, Motivasyon ve İnovasyon Becerisi. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, 3(2), 33-60.

Ahammad, M. F., Glaister, K. W. ve Gomes, E. (2020). Strategic Agility and Human Resource Management. *Human Resource Management Review*, 30(1), 1-3.

Altaweel, I. R. ve Al-Hawary, I. (2021). The Mediating Role of Innovation Capability on the Relationship between Strategic Agility and Organizational Performance. *Sustainability*, 13(14), 1-14.

Ashrafi, A., Ravasan Z. A., Trkman, P. ve Afshari, P. (2019). The Role of Business Analytics Capabilities in Bolstering Firms' Agility and Performance. *International Journal of Information Management*, 47, 1-15.

Cohen, W. M. ve Levinthal, D. A. (1990). Absorptive Capacity: A New Perspective on Learning and Innovation. *Administrative Science Quarterly*, 35(1), 128-152.

- Çağlayan, E., Görener, A. ve Toker, K. (2019). Otomotiv Kalite Sistemi Uygulamaları ile İşletme Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 1807-822.
- Elitaş, C. ve Ağca, V. (2006). Firmalarda Çok Boyutlu Performans Değerleme Yaklaşımları: Kavramsal Bir Çerçeve. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 343-369.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. ve Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Uyum İndeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1), 210-223.
- Flatten, T. C., Engelen, A., Zahra, S. A. ve Brettel, M. (2011). A Measure of Absorptive Capacity: Scale Development and Validation. *European Management Journal*, 29, 98-116.
- Gerald, E., Obianuju, A. ve Chukwunonso, N. (2020). Strategic Agility and Performance of Small and Medium Enterprises in the Phase of Covid-19 Pandemic. *International Journal of Financial, Accounting, and Management*, 2 (1), 41-50.
- Geylan, A. ve Baraz, A. B. (2017). İşletmelerde Özümseme Kapasitesi ile İşletme Performansı İlişkisi: Eso Araştırması. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(4), 55-74.
- Grabner, I., Posch, A. ve Wabnegg, M. (2018). Materializing Innovation Capability: A Management Control Perspective. *Journal of Management Accounting Research*, 30(2), 163-185.
- Gray, C. (2006). Absorptive Capacity, Knowledge Management and Innovation in Entrepreneurial Small Firms. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 12(6), 345-360.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Ho, L. H. ve Chang, P. Y. (2015). Innovation Capabilities, Service Capabilities and Corporate Performance in Logistic Services. *International Journal of Organizational Innovation*, 7(3), 24-33.
- Hogan, S. J., Soutar, G. N., Kennedy, J. R. M. ve Sweeney, J. C. (2011). Reconceptualizing Professional Service Firm Innovation Capability: Scale Development. *Industrial Marketing Management*, 40(8), 1267-1273.
- Hooper, M., Steeple, D. ve Winers, C. N. (2001). Costing Customer Value: an Approach for the Agile Enterprise. *International Journal of Operations and Production Management*, 21 (5-6), 630-644.
- Hsu, Y. H. ve Fang, W. (2009). Intellectual Capital and New Product Development Performance: the Mediating Role of Organizational Learning Capability. *Technological Forecasting and Social Change*, 76, 664-677.
- Ivory, S. B. ve Brooks, S. B. (2018). Managing Corporate Sustainability with a Paradoxical Lens: Lessons from Strategic Agility. *Journal of Business Ethics*, 148(3). 347-361.
- İlkay, M. S. ve Aslan, E. (2012). The Effect of the ISO 9001 Quality Management System on the Performance of SMEs. *International Journal of Quality and Reliability Management*, 29(7), 753-778.

Karagöz, Y. ve Kösterelioğlu, İ. (2008). İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Faktör Analizi Metodu ile Geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 81-98.

Kariv, D. Menzies, T. V., Brenner, G. A. ve Filion, L. J. (2009). Transnational Networking and Business Performance: Ethnic Entrepreneurs in Canada. *Entrepreneurship and Regional Development*, 21(3), 239-264.

Kennerley, M. ve Neely, A. (2002). A Framework of The Factors Affecting the Evolution of Performance Measurement Systems. *International Journal of Operations and Production Management*, 22(11), 1222-1245.

Khan, S. H., Majid, A. ve Yasir, M. (2020). Strategic Renewal of Smes: The Impact of Social Capital, Strategic Agility and Absorptive Capacity. *Management Decision*, 1-18.

Khazanchi, S., Lewis, M. W. ve Boyer, K. K. (2007). Innovation-Supportive Culture: The Impact of Organizational Values on Process Innovation. *Journal of Operations Management*. 58, 871-844.

Kostopoulos, K., Papalexandris, A., Papachroni, M. ve Ioannou, G. (2011). Absorptive Capacity, Innovation, and Financial Performance. *Journal of Business Research*, 64, 1335-1343.

Kurniawan, R., Budiastuti, D., Hamsal, M. ve Kosasih, W. (2020). The Impact of Balanced Agile Project Management on Firm Performance: The Mediating Role of Market Orientation and Strategic Agility. *Review of International Business and Strategy*, 30(4), 1-34.

Küçük, O. ve Kocaman, G. (2014). Müşteri Yönlülük, İnovasyon Yönlülük ve İşletme Performans İlişkisi: Bir Uygulama. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 29, 37-52.

Liao, S. H., Chen, C. C., Hu, D. C., Chung, Y. C. ve Yang, M. J. (2017). Developing a Sustainable Competitive Advantage: Absorptive Capacity, Knowledge Transfer and Organizational Learning. *The Journal of Technology Transfer*, 42, 1431-1450.

Liu, X., Zhao, H. ve Zhao, X. (2018). Absorptive Capacity and Business Performance, the Mediating Effects of Innovation and Mass Customization. *Industrial Management and Data Systems*, 118(9), 1787-180.

Mercimek, O. ve Pektaş, M. (2013). İstatistiğe Yönelik Öz-Yeterlik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 759-776.

Nemanich, L. A., Keller, R. T., Vera, D. ve Chin, W. W. (2010). Absorptive Capacity in R&D Project Teams: A Conceptualization and Empirical Test. *IEEE Transactions on Engineering Management*, 57(4), 674-688.

Ngo, L. V. ve O'Cass, A. (2012). In Search of Innovation and Customer-Related Performance Superiority: The Role of Market Orientation, Marketing Capability, and Innovation Capability Interactions. *Journal of Product Innovation Management*, 29(5), 861-877.

Nieto, M. ve Quevedo, P. (2005). Absorptive Capacity, Technological Opportunity, Knowledge Spillovers and Innovative Effort. *Technovation*, 25, 1141-1157.

Oduwayo, A. O. ve Enduranca, A. (2020). Strategic Agility and Organizational Performance of Deposit Monet Banks in Rivers State. *International Journal of Innovative Social Sciences and Humanities Research*, 8(3), 103-113.

- Ofoegbu, O. E. ve Akanbi, P. A. (2012). The Influence of Strategic Agility on the Perceived Performance of Manufacturing Firms in Nigeria. *International Business and Economics Research Journal*, 11(2), 153-160.
- Owais, L. ve Kiss, J. T. (2020). The Effects of Using Performance Measurement Systems (Pmss) on Organizations' Performance. *Cross-Cultural Management Journal*, 22(2), 111-121.
- Purbey, S., Mukherjee, K. ve Bhar, C. (2007). Performance Measurement System for Healthcare Processes. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 56(3), 241-251.
- Ravichandran, T. (2018). Exploring The Relationships Between IT Competence, Innovation Capacity and Organizational Agility. *Journal of Strategic Information Systems*, 27(1), 22-42.
- Roth, A. V. (1996), Achieving Strategic Agility Through Economies of Knowledge. *Planning Review*, 24 (2), 30-36.
- Sakaryalı, A. M. D. (2014). İnovasyon ve Risk Sermayesi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9(1), 183-210.
- Saunila, M. (2017). Innovation Capability in Achieving Higher Performance: Perspectives of Management and Employees. *Technology Analysis and Strategic Management*, 29(8), 903-916.
- Sayın, B. (2019). İnovasyon Kültürü ile Örgüt İçi Girişimcilik Etkileşiminin İnovasyon Yeteneği Üzerine Etkisi. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Doktora Bölümü, Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Gaziantep.
- Sherehiy, B., Karwowski, W. ve Layer, J. K. (2007). A Review of Enterprise Agility: Concepts, Frameworks, and Attributes. *International Journal of Industrial Ergonomics*. 37. 445-460.
- Shin, H., Lee, J. N., Kim, D. ve Rhim, H. (2015). Strategic Agility of Korean Small and Medium Enterprises and Its Influence on Operational and Firm Performance. *International Journal of Production Economics*, 168(C), 181-196.
- Şanal, M. ve Öztürk, M. (2019). Örgüt Kültürünün Üretim İşletmelerinin Performansına Etkisi: Adana Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(2), 257-271.
- Tallon, P. P. ve Pinsonneault, A. (2011). Competing Perspectives on the Link between Strategic Information Technology Alignment and Organizational Agility: Insights from a Mediation Model. *MIS Quarterly*, 35 (2), 463-486.
- Taneo, S. Y. M., Setyaningsih, Y. ve Lindawati, A. S. L. (2017). Improving Performance of Small and Medium-Sized Enterprises of Processed Food Through Competitive Strategy, Industry Environment, Innovation Capability and Macroeconomics Factors. *Journal of Applied Economic Sciences*, 12(4), 1175-1187.
- Tarım, M. (2004). Sağlık Organizasyonlarında Performans Ölçme ve Dengeli Puan Cetveli (Balanced Scorecard). *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 7(2), 233-248.
- Tavani, S. N. İ, Sharifi, H. ve İsmail, H. S. (2014). A Study of Contingency Relationships between Supplier Involvement, Absorptive Capacity and Agile Product Innovation. *International Journal of Operations and Production Management*, 34(1), 65-92.

Tzokas, N., Kim, Y. A., Akbar, H. ve Dajani, H. A. (2015). Absorptive Capacity and Performance: The Role of Customer Relationship and Technological Capabilities in High-Tech SMEs. *Industrial Marketing Management*, 47, 134-142.

Uğurlu, Ö. Y., Çolakoğlu, E. ve Öztosun, E. (2019). Stratejik Çevikliğin Firma Performansına Etkisi: Üretim İşletmelerinde Bir Araştırma. *İş ve İnsan Dergisi*, 6 (1), 93-106.

Yılmaz, A. (2013). İşletmelerde Özümseme Kapasitesi ile İşletme Performansı İlişkisi: ESO'da Bir Araştırma. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Eskişehir.

Yusr, M. M. (2016). Innovation Capability and its Role in Enhancing the Relationship between TQM Practices and Innovation Performance. *Journal of Open Innovation Technology, Market and Complexity*, 2(1), 1-15.